

CORNEL-FLORIN MORARU

Personalitatea umană și avatarurile sale. De la masca actorului la algoritmi de *social media*

• *limitele socializării* • *microsocietăți încifrate* •
personalitate virtuală • *pharmakon* • *posibilitate*
și actualizare • *zeul Hermes* •

Socializarea înainte de *social media*

Încă din cele mai vechi timpuri, omul s-a privit pe sine ca o viețuitoare socială orientată spre comunicare, atentă la acțiunile și nevoile semenilor săi, preocupată de propriul său statut în societate și de numărul de prieteni pe care îi are pe lângă sine. Atât de strânse sunt aceste caracteristici între ele încât Aristotel însuși, când ajunge să definească trăsăturile fundamentale ale omului, nu poate despărți sociabilitatea de discursivitate¹. Noi suntem sociali datorită faptului că avem discurs și că dorim să-l exercităm astfel încât să dobândim, alături

---

1. Aristotel, *Politica*, trad. de Alexander Baumgarten, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010, 1253a.

de semenii noștri, o *viață bună*¹, care să nu fie marcată de grijile și caznele traiului în singurătate, ci să permită răgazul și distracția alături de prieteni. În mod ciudat, oricât ni s-ar părea că lucrurile stau altfel, liniștea și fericirea noastră nu sunt, de fapt, ale noastre. Ele sunt legate de prezența în jurul nostru a altor oameni cu care să putem socializa și, adesea, li se datorează.

Tocmai de aceea, cel „asocial” prin natură, care nu simte chemarea de a-și împărtăși experiențele și visurile cu restul oamenilor, este fie mai presus, fie mai prejos de umanitate². El este fie zeu, fie bestie. Acesta este și motivul pentru care cantități enorme de timp și energie au fost investite de-a lungul întregii istorii a omenirii pentru consolidarea și perpetuarea relațiilor sociale, lucru dovedit a fi unul dintre motoarele progresului uman și, în perioade mai vechi, ale supraviețuirii omului ca specie. Cu toate acestea, de când există lumea au existat și niște limite naturale ale socializării, pe care oamenii s-au chinuit să le treacă, dar care s-au dovedit totdeauna reticente la o transgresare totală.

Prima limită, și cea mai simplă de surprins, este cea lingvistică, ce suspendă chiar posibilitatea de socializare cu celălalt. Nu se poate, din principiu, socializa cu cineva care nu-ți înțelege limba și pe a cărui limbă nu o înțelegi. Mai mult decât atât, încă din cele mai vechi timpuri s-a observat că oamenii din culturi exotice, al căror grai nu ne este cunoscut, par a fi o cu totul altă specie. Și asta se vede clar chiar la grecii antici, pentru care cei ce nu vorbeau limba elenă erau văzuți ca niște creaturi

---

1. *Ibidem*, 1252a.

2. *Ibidem*, 1253a.

ciudate, care nu articulau cuvinte cu sens, ci doar bolboroseau. De aici le vine, de fapt, și numele peiorativ de „barbari”, căci grecescul *barbaroi* nu însemna nimic altceva decât „cei care bolborosesc”. Din perspectiva grecilor, cu barbarii nu se poate comunica, deoarece ei nu vorbesc, ci doar scot sunete nearticulate și fără sens, motiv pentru care ei cad din sfera sociabilității într-un domeniu vecin cu animalitatea.

O altă piedică în calea socializării a fost distanța, gândită în două sensuri care se fundează reciproc: unul fizic, celălalt cultural. În cazul celui dintâi, lucrurile sunt cât de cât clare: până la inventarea mijloacelor tehnologice moderne, mesajele puteau circula în siguranță și într-un timp satisfăcător doar în proximitatea emițătorului. Altfel, ele trebuiau escortate și păzite, criptate și disimulate, pentru a nu cădea în mâinile celui care nu trebuie. Tocmai de aceea, efortul de a depăși această distanță geografică ce limitează comunicarea a fost o constantă în istoria omenirii și, de bine, de rău, transgresiunea a fost posibilă încă din perioadele mai vechi. Ce-i drept, resursele și sacrificiile puse în slujba acesteia au fost, și ele, considerabile.

Problema adevărată este însă că, din această distanță fizică decurge și o distanță culturală, mult mai greu de transgresat. De fapt, orice mesaj, chiar și când e transmis în proximitate, este dublu criptat: pe de o parte de niște *pattern*-uri de expresie care spun câte ceva despre vorbitor, pe de altă parte de niște supoziții sau cutume ale societății care dictează, încă dinainte ca mesajul să fie emis, ce „se cuvine” spus și ce nu. Chiar și atunci când nu este vorba despre distanță fizică, fiecare societate are, în chiar miezul său, un fel de „cifru”, un „cod

social”, care asigură faptul că cei ce nu-l știu vor sări imediat în evidență, fie printr-un accent lingvistic provincial, fie prin încălcarea unor cutume. A avea cheia unui astfel de cifru înseamnă a putea interpreta cutumele și prejudecățile unei societăți, a-i putea înțelege mecanismele intime, a-i putea intercepta traiectoriile de gândire. Pe scurt, cunoașterea acestui cod social abolește distanța necesară pe care societatea o pune între ea și exterior.

Două lucruri ciudate decurg de aici. Unul este acela că orice societate, prin esența ei, se fundează pe un secret: ea implică o ruptură, o separare – sens originar al latinescului *secretus* –, niște limite puse pentru a-i trasa teritoriul și esența. Acest secret, însă, nu este ceva ce poate fi surprins și decriptat ca atare, căci altfel s-ar anula pe sine. El leagă toți membrii unei societăți între ei în mod invizibil și este dobândit cu adevărat doar prin conviețuire. Altfel, orice urmă de imitare exterioară sau de învățare pe cale strict didactică eșuează. Secretul unei societăți, cifrul care-i asigură unicitatea nu este accesibil minții sau rațiunii noastre, fiindcă nu se vedește defel decât ca un fel de consimțire vagă a faptului că există o temelie intangibilă ce leagă mai mulți oameni laolaltă, un sentiment moral implicit ce face să ne bucure și să ne dezguste cam aceleași lucruri. Secretul unei societăți nu este unul circumstanțial, pe care cineva îl ascunde doar de dragul de a-l ascunde, ci este unul esențial, care există deoarece nu poate fi nicicum abolit, decât prin abstractizare și fragmentare. Ceea ce constituie cu adevărat o societate, acea consimțire a apartenenței împreună cu semenii, poate fi „descifrată” doar la nivelul afectivității noastre profunde.

Al doilea lucru ciudat este acela că, cu cât o societate este mai deschisă, cu atât se bazează pe un secret mai greu de descifrat, mai abstract și mai fragmentat. Acest lucru se poate vedea foarte bine dacă comparăm societățile moderne (prin excelență „deschise”, după criteriile noastre) cu societățile antice (prin excelență „închise”, după criteriile noastre). Pentru antici, ideea unei „sfere private” era, prin sine, problematică, fiindcă „privat” înseamnă, de fapt, „separat” de societate. Ideea că un membru al unei societăți ar vrea să se separe, în anumite aspecte, tocmai de societatea care-i conferă umanitate este de-a dreptul absurdă. Poate tocmai de aceea grecii numeau oamenii dezinteresați de treburile cetății cu un apelativ nu foarte măgulitor, anume *idiōtēs*, cuvânt care, până în ziua de azi, păstrează valențe non-măgulitoare. Pentru societățile moderne, din contră, sfera privată este inviolabilă, însă cutumele care stabilesc această sferă sunt multiple și, adesea, neîmpărtășite de toți membrii unei societăți. Dacă societatea antică sacri-fica ceea ce am numi acum „drepturi individuale” pentru păstrarea integralității societății, cea actuală sacrifică integralitatea în favoarea drepturilor individuale. Astfel, apartenența la societate ca întreg devine un sentiment din ce în ce mai abstract, în măsura în care sfera privată creează micro-societăți încifrate în cutume din ce în ce mai diferite și complexe, care cu greu se pot coerentiza reciproc. Drept urmare, societatea ca întreg este mai fragmentată, iar secretele sale sunt mai greu de descifrat. Sentimentul apartenenței la o societate devine din ce în ce mai greu de obținut și, prin urmare, secretul său devine din ce în ce mai tainic.

Astfel, ajungem la cea de-a treia piedică în calea socializării, anume necesitatea disimulării. Din toate timpurile, oamenii au trebuit să-și disimuleze, cel puțin în parte, pornirile și intențiile atunci când sunt în societate, lucru de altfel necesar pentru o bună conviețuire. Aceasta însă a dus la constituirea a ceea ce numim „personalitate”, care nu este, de fapt, decât un joc de compromis între ceea ce arătăm și ceea ce disimulăm din impulsurile noastre. Cum îi spune și etimologia, personalitatea este masca pe care ne-o punem pe față atunci când ieșim în societate. Chiar și în sens psihologic, ea este legată, pe de o parte de mediul social în care ne naștem și creștem, iar pe de alta de trăsăturile noastre intrinseci. Prin urmare, ar fi de neînțeles să vorbim despre o personalitate izolată complet de niște coordonate sociale. Chiar și antisocialul, ca tipar de personalitate, este definit tot în cadrul unei societăți, prin recalitranta la incluziunea socială.

Socializarea după *social media*

Odată cu apariția site-urilor de socializare, parcă toate limitele tradiționale în calea socializării au fost abolite. În primul rând, nu mai există limite lingvistice, deoarece fiecare mesaj poate fi automat tradus. În al doilea rând, nu mai sunt limitări de distanță, deoarece comunicarea se poate face cu orice persoană din orice colț al lumii, în mod instantaneu și în condițiile de confidențialitate alese de fiecare dintre noi. În al treilea rând, tocmai pentru că putem alege liber față de cine să ne